

2. *Polishhuk, N. P.* (2012). *Filosofija pragmatizmu [Philosophy of pragmatism]*. Київ. Українсь'кий центр духовної культури, 400 s. (in Ukrainian).
3. *Rorti, R.* *Filosofija i zerkalo prirody [Philosophy and the mirror of nature]* (1997). Perevod s anglijskogo V. V. Celishheva. Novosibirsk: Izd-vo Novosibirskogo universiteta, 320 s. (in Russian).
4. *Filosofskij pragmatizm Richarda Rorti i rossijskij kontent [Richard Rorty's philosophical pragmatism and the Russian context]* (1997). M.: Tradicija, 286 s. (in Russian).
5. *Ulina, N. S.* (1998). *Postmodernistskij pragmatizm Richarda Rorti [Richard Rorty's postmodern pragmatism]*. Vestkom, 100 s. (in Russian).

Received 31.08.2020

Received in revised form 08.09.2020

Accepted 15.09.2020

DOI: 10.15421/272018

УДК 1:930.19 (043.5)

С. Айтов

*Дніпровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна, Україна, Дніпро*

НОВІТНІ ІСТОРИЧНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ СТУДІЇ ЯК СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

E-mail aytovspartak@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9049-5865

Анотація. Стаття досліджує складну проблематику впливу новітніх наукових розвідок історичної антропології на утворення парадигми сучасної філософії історії. Методологія даної праці заснована на реалізації принципів комплементарності, структурності, діалогічності. У студії зазначеної проблематики були залучені методи: філософської герменевтики, системно-структурний, міждисциплінарний. Новітні студії з історичної антропології проявляють теоретичну сутність сучасної філософії історії. Вона реалізується через такі пізнавальні площини осмислення історично-антропологічними розвідками змісту і значущості багатоаспектної історичної динаміки, як «історія ментальностей», «мікроісторія», «історія жінок», «нова культурна історія», «історія ідентичності», «історія пам'яті», історія ментальних аспектів політичних процесів. Сутність філософсько-історичної основи студій з «історії ментальностей» полягає в осмисленні психологічного і культурного впливу на соціуми минулого магичних уявлень, легенд та вірувань та їх ролі у суспільному розвитку. Вона проявляється також у аналізі сприймання суспільствами різних історичних епох феномена дитинства та їх ставлення до дітей.

Наукові розвідки з «мікроісторії» розподіляються на дослідження життєвого шляху окремих людей, сімей та історії мешканців локальних громад, які існували й діяли у різні часи минулого. Вони включають і реконструкцію, й осмислення значущості великих сімей у соціокультурному розвитку минулих епох. Новітні історично-антропологічні студії з «історії жінок» утворюють три теоретичні піднапрями. Відповідно до них належить аналіз соціокультурної специфіки шлюбних стосунків у минулі епохи, вивчення ролі жінок у соціально-економічному розвитку суспільства, загальні дослідження, які орієнтовані на розуміння різноманітних ментальних аспектів участі жінок у історичній динаміці.

Дослідження у царині «нової культурної історії» вивчають психологічно-культурний горизонт історично-культурних процесів та їх вплив на динаміку суспільств минулого. Аналіз кола наукових проблем, пов'язаних з реконструкцією і осмисленням уявлень про власні соціокультурні особливості різноманітних соціальних груп і соціумів минулих епох, складає основу напрями «історії ідентичності» новітніх історично-антропологічних студій. Дослідження у проблемному полі «історії пам'яті» реалізуються за трьома когнітивними рівнями. На мікрорівні відбувається аналіз пам'яті про минуле окремих особистостей та невеликих спільнот. На мезорівні здійснюється вивчення матеріальних об'єктів, котрі

виступають символами історичних подій та генерують і підтримують пам'ять про них у певних соціумах. На мегарівні реалізуються студії напрямів функціонування історичної пам'яті та її складових (культурних міфів) і їх вплив на динаміку «локальних цивілізацій». Наукові розвідки з історії ментальних аспектів політичних процесів осмислюють вплив бачення суспільством політичних процесів та їх емоційного сприймання на особливості і розвиток політики минулого. Новітні студії історичної антропології як сучасної філософії історії суттєво сприяють розумінню ментально-культурних причин і чинників динаміки минулого, реконструкції і релевантному аналізу людського виміру складних історичних процесів.

Ключові слова: філософія історії, історична антропологія, концепції, новітні студії, ментально-культурні чинники.

S. Aytov

*Dnipro National University of Railway Transport named
after Academician V. Lazaryan, Ukraine, Dnipro*

THE LATEST HISTORICAL-ANTHROPOLOGICAL STUDIES AS THE MODERN PHILOSOPHY OF HISTORY

Abstract. The latest of studies in historical anthropology show the theoretical essence of modern philosophy of history. It is realized through such cognitive planes of comprehension by historical-anthropological explorations of the content and significance of multifaceted historical dynamics as «history of mentalities», «micro-history», «women's history», «new cultural history», «identity history», «memory history», history of mental aspects of political processes.

The essence of the philosophical-historical basis of studies on the «history of mentalities» is to understand the psychological and cultural impact on the societies of the past of magical ideas, legends and beliefs and their role in social development. It is also manifested in the analysis of societal perceptions of different historical epochs of the phenomenon of childhood and their attitude to children.

Scientific research on «microhistory» is divided into explorativ of the life of individuals, families and histories of local communities, that existed and operated in different times of the past. They include the reconstruction and understanding of the importance of large families in the socio-cultural development of past eras.

The latest historical-anthropological studies on the «history of women» form three theoretical subdirections. According to them, there is an analysis of the socio-cultural peculiarities of matrimonial relations in past eras, the study of the role of women in social-economical development of society, general experiments focused on understanding various mental aspects of women's participation in historical dynamics.

Researches in the field of «new cultural history» study the psychological and cultural horizon of historical and cultural processes and their impact on the dynamics of societies of the past. Analysis of the range of scientific problems associated with the reconstruction and understanding of ideas about their own social-cultural characteristics of various social groups and societies of past eras formes the basis of the direction of «identity history» of the latest historical-anthropological studies.

Studies in the problem field of «memory history» is implemented at three cognitive levels. At the microlevel there is an analysis of the memory of the past of individuals and small communities. At the mesolevel, the study of material objects, which act as symbols of historical events and generate and maintain the memory of them in certain societies. At the megalevel, studies of the directions of functioning of historical memory and its components (cultural myths) and their influence on the dynamics of «local civilizations» are realized.

Scientific researches of the history of mental aspects of political processes comprehends the influence of society's vision of political processes and their emotional perception on the features and development of the politics of the past. The latest studies of historical anthropology as a modern philosophy of history significantly contribute to the understanding of mental and cultural causes and factors of the dynamics of the past, reconstruction and relevant analysis of the human dimension of complex historical processes.

Keywords: philosophy of history, historical anthropology, concepts, latest studies, mental and cultural factors.

Вступ. Проблема аналізу і розуміння філософсько-історичної сутності новітніх історично-антропологічних розвідок є майже не осмисленою у сучасних філософських і соціогуманітарних розвідках. У даному проблемному полі можна зазначити вивчення певних наукових питань, які майже не пов'язані між собою.

Серед студій новітньої історичної антропології, які виявляються значущими у рефлексивному полі сучасної філософії історії, слід зазначити дослідження з «історії ментальностей», «мікроісторії», «історії жінок», «нової культурної історії», «історії ідентичності», «історії пам'яті», історії ментальних аспектів політичних процесів.

Роботи з «історії ментальностей» мають на меті осмислення впливу на історичні процеси уявлень про світ і стереотипів мислення суспільств або соціальних груп минулого. Зазначене коло теоретичних питань вивчено у наукових студіях Л. Хендерсон, С. Макдональда, К. Соарес.

Праці з «мікроісторії» орієнтовані на розуміння психологічно-культурної площини буття окремих людей або невеликих спільнот минулого та впливу останніх на «велику» історичну динаміку. Відповідну наукову проблематику досліджено у розвідках К. Брауна, А. Кеннеді, К. Філда, Д. Лінча, О. Густа.

Дослідження з «історії жінок» спрямовані на аналіз ментальних і соціокультурних аспектів життєдіяльності жіноцтва у різні історичні епохи. Вони є складовою осмислення більш масштабної проблематики, значущості різноманітних демографічних груп для розвитку історичних процесів. Дані теоретичні питання розглянуто у роботах Е. Перес, М. Евен, Е. Кавелл.

Студії у сфері «нової культурної історії» мають на меті вивчення ментальної площини розвитку історично-культурних процесів та їх впливу на загальну динаміку минулого. Зазначену наукову проблематику певною мірою досліджено у розвідках Е. Калладайна, Д. А. Ковалевські.

Праці з «історії ідентичності» орієнтовані на осмислення теоретичних питань самоусвідомлення людей і суспільств минулого, їх уявлень про самих себе та значущість цих ментально-культурних чинників для історичних процесів. Зазначені наукові проблеми розглянуто у дослідженнях Д. Роджера, А. Муча, С. Дрейка.

Дослідження з «історії пам'яті» спрямовані на з'ясування уявлень суспільства про власне минуле та їх ролі у соціокультурній динаміці минулого й сучасності. Дані теоретичні питання вивчено у роботах М. Попера, Р. Дафферт, І. Пека, Т. Гуттормсена.

Розвідки з історії ментальних аспектів політичних процесів орієнтовані на аналіз політичних уявлень та психологічних настроїв суспільств минулого та їх впливу на історично значущі процеси. Вивчення зазначеної проблематики реалізовано у праці М. А. Хілла.

Відповідно до аналізу зазначеного вище кола теоретичних проблем, метою даної роботи є виокремлення й визначення філософсько-історичної сутності новітніх розвідок історичної антропології.

Методи дослідження. Методологія даної роботи заснована на принципах комплементарності, структурності, діалогічності й ґрунтується на фактологічному, концептуальному й критичному матеріалі, який міститься у працях фахівців з історичної антропології і філософії історії. Відокремлення і аналіз методологій, сформованих у новітніх студіях історичної антропології як сучасної філософії історії, було реалізовано на теоретичному фундаменті низки дослідницьких методів. До них належать, зокрема, методи: філософської герменевтики, системно-структурний, міждисциплінарний. Застосування у даній роботі наведених наукових методів має на меті реалізацію певних пізнавальних завдань.

Застосування принципу комплементарності та методу філософської герменевтики спрямовано на розуміння сутності теоретичних інновацій новітніх досліджень з історичної антропології через посередництво зіставлення їх змісту.

Реалізацію системного принципу й системно-структурного методу орієнтовано на осмислення теоретичних зв'язків сукупності нових теоретичних підходів до

вивчення ментально-культурного горизонту минулого як цілісності, що має наслідком удосконалення «інтелектуального інструментарію» історичної антропології.

Застосування принципу діалогічності та міждисциплінарного методу у дослідженні сфокусовано на розумінні впливів методологічних взаємодій історично-антропологічного горизонту сучасної філософії історії та соціально-гуманітарних концепцій на формування теоретичних підходів новітніх студій з історичної антропології.

Результати дослідження. Історична антропологія, як сучасна філософія історії, містить низку наукових дисциплін, які осмислюють ментально-культурну площину динаміки минулого [1, с. 216]. Серед дослідницької проблематики, яка властива новітнім історично-антропологічним студіям з «історії ментальності», вельми поширеним є аналіз психологічно-культурного впливу на суспільство минулого магічних легенд та вірувань, місце останніх у соціальному бутті та уявленнях про світ.

Так, у праці Л. Хендерсон вивчається знайомий для розвідок у даній сфері соціокультурний феномен «полювання на відьом», але на матеріалі незвичайної для зазначеного напрямку історичної антропології епохи – доби Просвітництва [12, с. 5–6]. У студії С. Макдональда проаналізовано народні вірування середньовічної Шотландії щодо того, як бачило тогочасне суспільство ознаки та сутність «діяльності» «відьом» [17, с. 2–3]. Л. Сангха досліджує питання формування й функціонування ментально-культурного механізму віри у привидів у Англії у добу Раннього Нового часу та впливи останньої на суспільну картину світу [23].

До кола наукової проблематики, яка стала предметом аналізу новітніх історично-антропологічних студій, належить і осмислення сприймання суспільствами минулого психологічно-культурного явища дитинства та ставлення суспільства до дітей. Зокрема, у роботі К. Соарес досліджено ставлення до мешканців дитячих будинків у вікторіанській Англії та шляхи їх інтеграції у тогочасну соціокультурну дійсність [25]. Часові межі цієї праці також є нехарактерними для класичних історично-антропологічних розвідок, оскільки вони охоплюють другу половину позаминулого століття, а не середньовічну добу.

Дослідження з «мікроісторії», які реалізовані у новітніх студіях з історичної антропології, можна розподілити на наукові розвідки з вивчення життєвого шляху окремих людей, сімей та історії мешканців локальних громад. У межах першого із зазначених напрямків було реалізовано студію К. Брауна та А. Кеннеді. Вчені аналізують проблему асиміляції шотландців у англійській соціокультурний простір через посередництво вивчення життя небагатого шотландського шляхтича [3, с. 200–201]. Подібне, значною мірою, завдання потрапило у фокус праці К. Філда та Д. Лінча. Але психологічно-культурний тип об'єкта їх студії інший – життєвий досвід афроамериканського перукаря середини позаминулого століття [9].

О. Густ здійснила «мікроісторичний» аналіз ментального феномена вигнання у дослідженні життєвого шляху вимушеного мігранта із Англії в Індію на початку XIX ст. та впливу даної й інших емігрантських історій на формування Британської імперії [10, с. 22]. Л. Сангха вивчає ментально-культурну традицію відданості, властиву британському суспільству початку XVIII століття, на матеріалі реконструкції обставин життя торговця цього часу [23, с. 140].

Дослідження функціонування шотландської еліти другої половини XIX століття крізь призму вивчення життя одного із урядовців було реалізовано Д. Суінфеном [26, с. 11–12]. Отже, вивчення та осмислення «мікроісторичної» проблематики проводиться через реконструкцію життєвих шляхів як пересічних учасників суспільства, так і представників еліти.

«Мікроісторичний» напрямок, котрий пов'язаний з реконструкцією та осмисленням впливу родинних династій на соціокультурну динаміку суспільства, репрезентовано працею П. Лірі. Вчений проаналізував перипетії життя ірландської сім'ї наприкінці XIX – у першій половині XX ст. та відображення у ній культурних та політичних реалій і процесів, характерних для тогочасного соціуму [16, с. 269–270]. Вивчення «мікроісторичної» проблематики багатоаспектних обставин розвитку локальних територіальних громад було здійснено у роботі М. Буларда про соціальну поведінку та життєві орієнтири мешканців Брукліну позаминулого століття [4].

Новітні студії з історичної антропології включають дослідження у сферах «історії жінок», «нової культурної історії», «історії ідентичності», «історії пам'яті» та студій ментальних чинників політичних процесів. Відповідно, «історію жінок» можна розділити на три піднапрями: соціокультурні особливості шлюбних відносин у минулі епохи, роль жінок у розвитку соціально-економічних трендів, узагальнюючі студії, котрі мають на меті осмислення багатьох соціально-психологічних аспектів участі жінок у історичних процесах.

Представником першого піднапрямку є праця Е. Перес про міжетнічні шлюби в Іспанській Каліфорнії XVIII ст. Вчена поєднала у своєму дослідженні вивчення культурних та етнічних площин зазначеної проблематики [20, с. 10–11].

До складу другого піднапрямку входять роботи М. Евен, яка проаналізувала роль у англійському суспільстві доби «ранньої імперії» XVII ст. жінок-інвесторів [8], та реалізовану Е. Кавелл розвідку сприймання суспільством діяльності жінок – представниць еліти [6, с. 1388].

Третій піднапрямок репрезентує збірка наукових праць під редакцією Е. Брейтенбах, котра містить вивчення таких проблем у історії шотландського жіноцтва у період кінця XVIII – початку XX ст., як здоров'я, шлюб, сімейні відносини, умови праці, кримінальні злочини та покарання тощо [24, с. 8–9].

Аналіз проблематики «нової культурної історії» знайшов відображення у студії значення церемоніалів репрезентації королівської влади у функціонуванні англійської монархії XVII ст. [5, с. 463–464]. Тематика й наукове бачення проблематики роботи Е. Калладайн мають інтелектуальною основою фундаментальне дослідження Н. Еліаса про культурні придворні ритуали у Франції XVII ст. та пізнавальну кореляцію з працею А. Отто про придворні церемонії у Росії наступного віку.

Порівняння сприймання культурного явища джазу та джазової субкультури німецьким та французьким суспільствами у 1920–1930-ті рр. наведено у праці Д. А. Ковалевські. Вчений фокусує увагу на баченні зазначеними соціумами джазу через ставлення до ідентичності та расової належності музикантів [15, с. 100]. Дослідження расових відносин й сприймання їх крізь призму «картини світу» суспільства є однією із основних наукових проблем у постмодерному соціогуманітарному дискурсі, і студія Д. А. Ковалевські реалізована у річищі відповідних теоретичних підходів.

Аналіз кола наукових проблем, пов'язаних з реконструкцією і осмисленням ідентичності різноманітних соціальних груп й соціумів минулих епох є розумовою основою відповідного напрямку історично-антропологічних студій. Так, у дослідженні Д. Роджера розкрито шляхи формування шотландської національної ідентичності через посередництво впливу на суспільну свідомість скульптур та архітектурних пам'ятників, котрі є матеріальним втіленням історії цієї країни [22, с. 10]. Теоретичні підходи цієї студії знаходяться на межі з концепціями «нової культурної історії». Робота А. Муча орієнтована на осмислення впливу шотландської гілки пресвітеріанства на формування релігійної та культурної ідентичності суспільства й частково всієї Британської імперії XVIII ст. [18 с. 7]. Працю С. Дрейка сфокусовано на студії самоідентичності середньовічного дворянства Корнуелла [7, с. 237–238]. Вченого цікавить вирішення проблеми формування уявлень представників цієї соціальної групи про себе та свою роль у суспільному житті тогочасної Англії.

Дослідження з «історії пам'яті» є вельми актуальним когнітивним напрямом, що розвивається, історичної антропології як сучасної філософії історії. Студії у цьому проблемному полі доцільно розподілити на чотири змістовних піднапрями. Серед них виокремлюються: дослідження: пам'яті індивідуумів й мікроколективів, матеріальної репрезентації минулого, суспільної пам'яті та макрорегіональної («цивілізаційної») пам'яті.

Представником першого піднапрямку є робота М. Попера та Р. Дафферт, у якій аналізуються причини інтересу до пам'яті про Першу світову війну нащадків німецьких та британських військових, які брали у ній участь [21, с. 77]. До другого піднапрямку належать праці І. Пека та Т. Гуттормсена. Перший вчений вивчає вплив англійських альманахів минулого століття на формування суспільством пам'яті про минуле та

прогнозування майбутнього [19, с. 98]. Робота Т. Гуттормсена вивчає культурний та психологічний вплив скульптурних зображень Л. Еріксона на пам'ять американського соціуму про роль емігрантів у створенні Сполучених Штатів [11, с. 80].

Третій піднапрямок репрезентує студія Х. Халстеда, яка досліджує вплив знання про геноцид у Османській імперії у 1916 р. асирійського, вірменського та курдського етносів на пам'ять грецького суспільства про подібні дії османів щодо своїх предків [12, с. 5]. Вивчення цієї проблеми представляє значний інтерес для історичної антропології як сучасної філософії історії тому, що соціальні уявлення про такі масштабні і трагічні події значною мірою визначають зовнішню та внутрішню політику цілих країн (Греції, Вірменії, Сербії, Туреччини) протягом століть.

Аналіз проблемного поля четвертого піднапряму реалізовано у праці К. Балера, в якій осмислюється значущість творів Гомера, що створили культурний міф про Трою, на складення ментальних засад ідентичності європейської цивілізації впродовж її історичного розвитку й у сучасну добу [2, с. 36–37]. Зазначене дослідження орієнтує історичну антропологію на теоретичну розробку питань про вплив системоутворюючих культурних міфів інших «локальних цивілізацій» на історичну пам'ять та ментальність і світогляд їх народів і на загальний вектор цивілізаційної динаміки.

Дослідження у сфері «історії пам'яті» відбуваються за трьома пізнавальними рівнями. На першому, мікрорівні, реалізовано студії пам'яті про минуле індивідуумів й невеликих спільнот. На другому, мезорівні, здійснюється аналіз матеріальних об'єктів, які символізують певні історичні події й утворюють та підтримують пам'ять про них у соціумах окремих країн. На третьому, мегарівні, осмислюються шляхи функціонування історичної пам'яті та її елементів (культурних міфів) і їх вплив на розвиток «локальних цивілізацій».

Теоретичні дослідження в інтелектуальному просторі «історії пам'яті» мають досить помітне тяжіння до осмислення ментально-культурної площини політичних явищ та процесів як у минулому, так і у сучасну добу. Логічним продовженням зазначених досліджень виявляються новітні студії історичної антропології як сучасної філософії історії, спрямовані на розуміння впливу уявлень та психологічних настроїв суспільства на історично значущі політичні події. Представником цього напрямку є робота М. А. Хілла про вплив наведених ментальних чинників на політичне рішення американського уряду з покупки Аляски у Росії [14, с. 44–45].

Такий теоретичний підхід має значний когнітивний потенціал, оскільки він актуалізує історично-антропологічні концепції, поглиблює їх міждисциплінарний діалог (зокрема з політичними науками), а отже, висуває цю науку на роль нової «точки зборки» універсуму соціогуманітаристики.

Висновки. Отже, новітні студії з історичної антропології проявляють теоретичну сутність сучасної філософії історії. Вона реалізується через такі пізнавальні площини осмислення історично-антропологічними розвідками змісту і значущості багатоаспектної історичної динаміки, як «історія ментальностей», «мікроісторія», «історія жінок», «нова культурна історія», «історія ідентичності», «історія пам'яті», історія ментальних аспектів політичних процесів.

Сутність філософсько-історичної основи студій з «історії ментальностей» полягає в осмисленні психологічного і культурного впливу на соціуми минулого магичних уявлень, легенд та вірувань та їх ролі у суспільному розвитку. Вона проявляється також у аналізі сприймання суспільствами різних історичних епох феномена дитинства та їх ставлення до дітей.

Наукові розвідки з «мікроісторії» розподіляються на дослідження життєвого шляху окремих людей, сімей та історії мешканців локальних громад, які існували й діяли у різні часи минулого. Вони включають і реконструкцію, й осмислення значущості великих сімей у соціокультурному розвитку минулих епох.

Новітні історично-антропологічні студії з «історії жінок» утворюють три теоретичні піднапрямки. Відповідно до них належить аналіз соціокультурної специфіки шлюбних стосунків у минулі епохи, вивчення ролі жінок у соціально-економічному розвитку

суспільства, загальні дослідження, які орієнтовані на розуміння різноманітних ментальних аспектів участі жінок у історичній динаміці.

Дослідження у царині «нової культурної історії» вивчають психологічно-культурний горизонт історично-культурних процесів та їх вплив на динаміку суспільств минулого. Аналіз кола наукових проблем, пов'язаних з реконструкцією і осмисленням уявлень про власні соціокультурні особливості різноманітних соціальних груп і соціумів минулих епох, складають основу напрямку «історії ідентичності» новітніх історично-антропологічних студій.

Дослідження у проблемному полі «історії пам'яті» реалізуються за трьома когнітивними рівнями. На мікрорівні відбувається аналіз пам'яті про минуле окремих особистостей та невеликих спільнот. На мезорівні здійснюється вивчення матеріальних об'єктів, котрі виступають символами історичних подій та генерують і підтримують пам'ять про них у певних соціумах. На мегарівні реалізуються студії напрямів функціонування історичної пам'яті та її складових (культурних міфів) і їх вплив на динаміку «локальних цивілізацій».

Наукові розвідки з історія ментальних аспектів політичних процесів осмислюють вплив бачення суспільством політичних процесів та їх емоційного сприймання на особливості і розвиток політики минулого.

Новітні студії історичної антропології як сучасної філософії історії суттєво сприяють розумінню ментально-культурних причин і чинників динаміки минулого, реконструкції і релевантному аналізу людського виміру складних історичних процесів.

REFERENCES

1. *Ajtoy, S. Sh.* (2018). *Suchasna filosofija istorii': istoryko-antropologichnyj goryzont* [Modern philosophy of history: historical-anthropological horizon]. Dnipro: LIRA, 368 s. (in Ukrainian).
2. *Baler, C.* (2017). Homer's cultural children: the myth of Troy and European identity. *History and memory journal*, vol. 29, no.1, pp. 35–62.
3. *Brown, K., Kennedy A.* (2018). Association aborbed: Hary Clerk and the limits of integration in the Age of Union. *Journal of Scottish historical studies*, vol. 38, issue 2, pp. 199–318.
4. *Bullard, M.* (2019). Brookling's Renaissance: committee cultures and community in the nineteenth century. URL: /https: academic onp. com.
5. *Calladine, A.* (2018). Public ritual, material forms and restoration of monarchy in English towns. *Historical research journal*. vol. 91. issue 253, pp. 497–518.
6. *Cavell, E.* (2018). Widows, native law and the long shadow of England in thirteenth century Wales. *The English historical review*. vol. 133. issue 565, pp. 1387–1419.
7. *Drake, S. J.* (2018). Since the king Arthur: gentry identity and the commonality of Cornwall in 1300–1400. *Historical research journal*, vol. 91, issue 252, pp. 236–254.
8. *Even, M.* (2018). Women investors and the Virginia company in the early seventeenth century. <https://doi.org/10.1017/5001846X1900037>.
9. *Field, K., Linch D.* (2016). «Master of ceremonies». The world of Peter Biggs in Civil War era in Los Angeles. *The Western historical quarterly*, vol. 50, issue 4, pp. 43–64.
10. *Gust, O.* (2018). «The perilous territory of not belonging»: exile and empire in sir James Makintosh's letters from early nineteenth century Bombay. *History workshop journal*, vol. 86, autumn, pp. 22–43.
11. *Guttormsen, T. C.* (2018). Valuing immigrate memories as common heritage: The Leif Ericson monument in Boston. *History and memory journal*, vol. 30, no. 2, pp. 79–115.
12. *Halstead, H.* (2018). «Ask the Assirians, Armenians, Greeks»: transcultural memory and nationalism in historical discourse on Turkey. *History and memory journal*, vol. 30, no. 1, pp. 3–39.
13. *Henderson, L.* (2016). *Witchcraft and folk belief in the age of Enlightenment: Scotland, 1670–1740*. Basinstoke: Palgrave McMillan, 2016, 382 p.
14. *Hill, M. A.* (2018). The myth of Seward's Folly. *The Western historical quarterly*, vol. 50, issue 1, pp. 43–64.
15. *Kowalewski, D. A.* (2018). European jazz: comparative investigation in the reception and impact of jazz in interwar republic. *The Gettisberg historical journal*, vol. 50, issue 1, pp. 43–64.

16. *Liri, P.* (2018). A house divided: The Murreys of the border and the nice and decline of a small Irish house. *History workshop journal*, vol. 86, autumn, pp. 269–290.
17. *Macdonald, S.* (2017). Counting witches: illuminated and distorting the shape of witchcraft in Scotland. *Journal of Scottish historical studies*, vol. 37, issue 1, pp. 1–18.
18. *Mutch, A.* (2015). Religion and national identity: governing Scottish Presbyterianism of the eighteenth century. Edinburg: Edinburg University Press, 264 p.
19. *Peak, I.* (2019). A chronology of some memorable assiduities: the representation of the recent past in English almanacs 1648–1660. *Historical research journal*, vol. 92, issue 255, pp. 97–117.
20. *Peres, E.* (2018). Colonial intimate's kinship sexuality and marriage in Southern California, 1769–1885. Before gold California under Spain and Mexica. Norman: University of Oklahoma, 396 p.
21. *Poper, M., Duffert R.* (2018). Family legacies in the century: motives First World war commemoration among British and German descendants. *History and memory journal*, vol.30, no. 1. pp. 76–115.
22. *Roger, J.* (2015). The hero building: an architecture of Scottish national identity. Farnham: Ashgate Publishing Limited, 227 p.
23. *Sangha, L.* (2018). The social, personal and spiritual dynamics of ghost stories in early modern England / L. Sangha // <https://doi.org/10.1017/soo.18246X>
24. *Scottish women a documentary history, 1780–1914* (2013). Ed. E. Breitenbach, C. Fleming. Edinburg: Edinburg University Press, 340 p.
25. *Soares, C.* (2018). Leaving the Victorian children's institutions: aftercare, friendship and support / C. Soares // <https://doi.org/10.1093/hws/db2001>.
26. *Swinfen, D.* (2018) Moncrief: the life and career of James Wichwood Moncrief, 1811–1895. Brought Ferry: Shakenoak Press, 297 p.

Received 08.09.2020

Accepted 18.09.2020

DOI: 10.15421/272019

УДК 159.9.019.4

А. Макарова

*Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна*

КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ АРХЕТИПНОГО ПІДХОДУ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

E-mail: Makarova_AO@ukr.net

ORCID: 0000-0001-7270-0135

Анотація. Розглянуто категорії та поняття, що складають методологічну основу сучасного філософського підходу до соціокультурних явищ – архетипного. Постульовано його цінність як методологічного інструменту аналізу соціальної реальності, наголошено на перспективності його використання у соціогуманітарній науці. Зосереджено увагу на широті його методологічної палітри, що зумовлено мультидисциплінарним потенціалом цього підходу. Висвітлено нюанси термінологічного дискурсу, що розгортаються в межах розробки положень архетипного підходу у сучасній гуманітарній науці в Україні, і не лише у філософській, а й у соціокультурологічній науці. Виокремлено завдання класифікації архетипів як базової ланки семантичного конструювання методологічного підходу. Як найбільш артикульоване, проаналізовано поняття «архетип»; наведено приклади, які використані дослідниками для віднесення того чи іншого архетипу до певної категорії, здійснено співставлення поняття «архетип» із категоріями, через які найчастіше деталізуються моделі архетипного аналізу. Серед категорій, з якими пов'язується архетип